

Paula Niemi

SISÄINEN TARKASTUS
KÄYTÄNNÖSSÄ

Alma Talent
Helsinki 2018

Copyright © 2018 Alma Talent Oy ja Paula Niemi

ISBN 978-952-14-3438-9

ISBN 978-952-14-3439-6 (sähkökirja)

ISBN 978-952-14-3440-2 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari

Taitto: Sirpa Puntti

BALTO print, Liettua 2018

Anna palautetta: *protoimitus@almamedia.fi*

1 SISÄLLYS

ESIPUHE	5
1 JOHDATUS SISÄISEEN TARKASTUKSEEN	13
1.1 Sisäisen tarkastuksen toiminta-ajatus	13
1.2 Mihin sisäistä tarkastusta tarvitaan?	14
1.3 Miten sisäinen tarkastus eroaa muista tarkastus- palveluja tuottavista toiminnoista?	15
1.4 Miten sisäiseksi tarkastajaksi tullaan?	18
1.5 Sisäisen tarkastuksen tehtävänimikkeitä	22
1.6 Toiminnon markkinointi organisaation sisällä	22
2 SISÄISEN TARKASTUKSEN AMMATILLINEN OHJEISTUS ...	25
2.1 Sisäistä tarkastusta koskeva lainsäädäntö	25
2.2 Sisäisen tarkastuksen ammatillisten käytäntöjen viitekehys	27
2.2.1 Toiminta-ajatus	28
2.2.2 Määritelmä	29
2.2.3 Standardit	29
2.2.4 Pääperiaatteet	31
2.2.5 Eettiset säännöt	45
2.2.6 Soveltamisohjeet	46
2.2.7 Täydentävät ohjeet	46
3 SISÄISEN TARKASTAJAN TÄRKEÄT TIEDOT, TAIDOT JA OMINAISUUDET	47
3.1 Sisäisen tarkastuksen osaamiskehys	48

3.2	Väärinkäytösriskien ymmärtäminen	50
3.2.1	Mitä väärinkäytöksillä tarkoitetaan	50
3.2.2	Väärinkäyttöihin liittyviä teorioita	53
3.2.3	Mitä väärinkäytösriskillä tarkoitetaan	57
3.2.4	Sisäisen tarkastuksen rooli väärinkäytösriskeihin liittyen	58
3.3	Ammatillinen uteliaisuus	60
3.4	Projektinhallinta	61
3.5	Vuorovaikutustaidot	65
3.5.1	Kontaktin luominen ja ylläpitäminen	66
3.5.2	Aktiivinen kuuntelu	70
3.5.3	Perspektiivin otto	71
3.5.4	Itsetuntemus	75
3.5.5	Tavoitteen asettaminen vuorovaikutukselle	79
3.5.6	Joustava käyttäytyminen	81
3.5.7	Konfliktitilanteiden rakentava hallinta	82
3.6	Haastattelutaidot	84
3.6.1	Haastattelu ja sen tarkoitus	84
3.6.2	Sisäisen tarkastuksen haastattelutilanteita	86
3.6.3	Hyvän haastattelun ominaisuuksia	88
3.6.4	Haastatteluun liittyviä haasteita	89
3.6.5	Kysymystekniikka	93
3.7	Kriittinen ajattelu ja ammatillinen skeptisyys	97
3.7.1	Kriittinen ajattelu	97
3.7.2	Ammatillinen skeptisyys	98
3.8	Tuloksellinen ja vaikuttava raportointi	100
3.9	Jatkuva kehittyminen	101
3.10	Tulevaisuuden tarkastajan tärkeät taidot ja ominaisuudet	103
3.10.1	Joustavuus	103
3.10.2	Kumppanuus	104
3.10.3	Muutosjohtaminen	105
3.10.4	Data-analytiikan hyödyntäminen	111

3.10.5	Teknologian ymmärtäminen	112
3.11	Sisäisen tarkastuksen johtajan ominaisuudet ja osaaminen	126
4	STRATEGINEN SUUNNITTELU.....	128
4.1	Strateginen suunnittelu yleisesti.....	128
4.2	Sisäisen tarkastuksen strateginen suunnittelu.....	130
4.2.1	Organisaation strategisten tavoitteiden ymmärtäminen	131
4.2.2	Organisaation toimintaympäristön ymmärtäminen	132
4.2.3	Sisäisen tarkastuksen nykytilan ymmärtäminen	147
4.2.4	Muiden varmennustoimintojen ymmärtäminen	149
4.3	Sisäisen tarkastuksen strategisten tavoitteiden muodostaminen.....	155
4.4	Operatiivinen suunnitelma strategian jalkauttamiseksi.....	157
4.5	Toimintaohjeen määrittäminen.....	159
4.6	Toimintaperiaatteiden ja menettelytapaohjeiden määrittelemine.....	161
5	SISÄISEN TARKASTUKSEN AVAINRISKIT JA NIIDEN HALLINTA.....	164
6	VUOSISUUNNITTELU.....	170
6.1	Roolit ja vastuut vuosisuunnittelussa.....	172
6.2	Tarkastusavaruus.....	173
6.3	Tietojenkeruumenetelmiä.....	175
6.4	Toimeksiantojen priorisointi	175
6.5	Vuosisuunnitelman esittely, hyväksyminen ja tiedottaminen.....	177
6.6	Vuosisuunnitelman muuttaminen	178

7	TARKASTUSPROSESSI JA PROJEKTINHALLINTA ARVIOINTI- JA VARMENNUSTOIMEKSIANNOISSA.....	180
7.1	Yleistä toimeksiannoista.....	180
7.1.1	Toimeksiannon ohjaus.....	180
7.1.2	Toimeksiannon työpaperit.....	182
7.2	Toimeksiannon suunnittelu.....	185
7.2.1	Tiedotus sidosryhmille.....	186
7.2.2	Toimeksiannon suunnittelun vaiheet.....	186
7.2.3	Esimerkki tarkastussuunnitelman sisällöstä ...	187
7.2.4	Tiedotus tarkastuksesta ja evidenssipyyntö ...	210
7.2.5	Aloituskokous.....	211
7.3	Toimeksiannon kenttätyövaihe.....	213
7.3.1	Evidenssi.....	214
7.3.2	Testausmenetelmät.....	216
7.3.3	Haastattelut.....	219
7.3.4	Tehtävien eriyttäminen.....	236
7.3.5	Havainnot ja niiden dokumentointi.....	238
7.3.6	Havaintojen luokittelu.....	261
7.3.7	Loppukokous.....	266
7.4	Toimeksiannon raportointi.....	268
7.4.1	Yleistä toimeksiannon raportoinnista.....	268
7.4.2	Toimeksiannon tulosten alustava kommunikointi.....	272
7.4.3	Loppuraportti.....	274
7.5	Seuranta.....	285
7.6	Laadunvarmistus- ja kehittämisohjelma (QAIP)....	288
7.6.1	Jatkuva laadunvarmistus.....	291
7.6.2	Jaksoittainen laadunvarmistus.....	292
7.6.3	Tuloksien kommunikointi.....	294
7.6.4	Yhteenveto laadunvarmistus- ja kehittämisohjelman osa-alueista.....	295
8	RAPORTOINTI TARKASTUSVALIOKUNNALLE.....	301

9	YLEISIEN TARKASTUSKOHTEIDEN YMMÄRTÄMINEN	306
9.1	Johtamis- ja hallintojärjestelmä	307
	Johtamis- ja hallintojärjestelmän tarkastaminen.	314
9.2	Riskienhallinta	322
9.2.1	Yleistä riskienhallinnasta	322
9.2.2	Riskienhallinnan kolmen puolustuslinjan malli	329
9.2.3	Riskienhallinnan viitekehyksiä	332
9.2.4	Sisäisen tarkastuksen rooli riskienhallinnassa	336
9.2.5	Riskienhallinnan tarkastaminen.	337
9.3	Sisäinen valvonta	342
9.3.1	Sisäisen valvonnan viitekehyksiä.	344
9.3.2	Sisäisen valvonnan tarkastaminen	348
9.4	Compliance	356
	Compliance-toiminnon ja -ohjelman tarkastus	361
9.5	Organisaatiokulttuuri	376
	Organisaatiokulttuurin tarkastaminen.	380
9.6	Ulkoistetetut palvelut ja niiden tarkastaminen	387
	Ulkoistettujen toimintojen tarkastaminen.	389
9.7	Myynti	392
	Myyntin tarkastaminen.	393
9.8	Taloushallinto	397
	Taloushallinnon tarkastaminen	397
9.9	Henkilöstöhallinto, palkkahallinto sekä vuokratyövoiman käyttö.	399
	Henkilöstöhallinnon, palkkahallinnon ja vuokratyövoiman tarkastaminen	404
9.10	Tietohallintopalvelut ja niiden tarkastaminen	410
9.10.1	Tietohallintopalvelujen johtaminen	410
9.10.2	Tietohallintopalvelujen johtamisen tarkastaminen	413
9.10.3	Tietoturva	415

9.10.4	Tietoturvan tarkastaminen.....	418
9.10.5	Tietotekniset valvontakontrollit ja niiden tarkastaminen.....	420
9.11	Hankintatoimi	423
	Hankintatoimen tarkastus	424
9.12	Varastonhallinta.....	430
10	KONSULTOINTITOIMEKSIANNOT	433
10.1	Konsultointitoimeksiannot standardien näkökulmasta	433
10.2	Kouluttaminen	436
10.3	Jatkuva konsultointi	436
10.4	Fasilitointi	437
11	SISÄISET VÄÄRINKÄYTÖSTUTKINNAT	439
11.1	Valtuutus tutkia	441
11.2	Tarvittava osaaminen	441
11.3	Väärinkäytöstutkinnan vaiheet.....	443
11.3.1	Väärinkäytöksiä koskevat väitteet ja niiden analysointi	443
11.3.2	Väärinkäytöksen tutkiminen	446
	HAKEMISTO	457